

25-Mart, 2025-yil

RIVOJLANISHIDA MUJASSAM NUQSONGA EGA BO‘LGAN BOLALARNI YAKKA O‘QITISH DASTURINI LOYIHALASHTIRISHGA ZAMONAVIY YONDOSHUV

G‘aniyeva Ozoda Sayfullayevna

JDPU Maxsus pedagogika kafedrasi o‘qituvchisi

Baxtiyorova Charos Uchqun qizi

JDPU Defektologiya yo‘nalishi 4-bosqich talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bo‘lgan bolalarni yakka o‘qitish dasturini yaratish va loyihalashtirishga zamonaviy axborot va pedagogik texnologiyalardan foydalanish.*

Kalit so‘zlar: *mujassam nuqson, korreksiya, individual yondashuv, o‘qitish dasturlari, axborot va pedagogik texnologiyalar, zamonaviy yondashuvlar, o‘yinlar, logopedik ish.*

Rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bo‘lgan bolalar — bu bolalar, ularning fizikal yoki psixik rivojlanishida ayrim to‘siqlar yoki cheklovlar mavjud. Bu bolalar o‘z yoshidagi tengdoshlariga qaraganda ba’zi sohalarda (masalan, motorik, nutq, aqliy va ijtimoiy rivojlanish) qiyinchiliklarga duch keladilar. Ularning ta’lim jarayoni maxsus yondoshuv va individual ravishda tashkil etilishi kerak. Zamonaviy ta’limda rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bo‘lgan bolalarni o‘qitishda yakkama-yakka metodlar va maxsus dasturlar ishlab chiqish juda muhimdir. Bu bolalar uchun o‘qitish dasturlari nafaqat o‘rganishni, balki individual ehtiyojlarni hisobga olgan holda qiziqarli va samarali bo‘lishi zarur. Yakka o‘qitish dasturini loyihalashtirishda zamonaviy yondoshuvni tahlil qilish va rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bolalarga ta’lim berishda zamonaviy metodlarni, texnologiyalarni va psixologik yondoshuvlarni qo‘llash imkoniyatlarini ko‘rib chiqiladi. Yakka o‘qitish dasturi rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bo‘lgan bolalarga ta’lim jarayonini individual ehtiyojlariga moslashtirishi kerak. Yakka o‘qitish yondoshuvi bolalar uchun yanada samarali va tushunarli bo‘lib, o‘quvchilarning o‘z qobiliyatlariga qarab xususiylashtirilgan darslarni taqdim etadi. Har bir bola uchun individual reja va metodlar ishlab chiqiladi.

Bolalarning psixologik holatini va individual rivojlanish ehtiyojlarini hisobga olish muhimdir. Pedagogik nuqtai nazardan, bolalarni o‘qitishda ular bilan ishlashda shaxsiy yondoshuv, sabr-toqat, va o‘zgaruvchan metodlarni qo‘llash talab etiladi. Psixologlar va pedagoglar o‘quvchilarni o‘zlarini ifodalashga va o‘qish jarayoniga jalb qilishga yordam berishlari zarur. Rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bo‘lgan bolalarni o‘qitishda zamonaviy yondoshuvlar, metodlar va strategiyalar bo‘yicha ko‘plab tadqiqotlar amalga oshirilgan. Bu tadqiqotlar, maxsus ta’limda bolalarning individual ehtiyojlarini hisobga olish, ularni ijtimoiy va akademik faoliyatlarda muvaffaqiyatga erishishiga yordam beruvchi yondoshuvlar va pedagogik amaliyotlarni aniqlashga qaratilgan. Rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bolalarni yakka o‘qitish dasturini loyihalashtirishda zamonaviy pedagogik

25-Mart, 2025-yil

yondoshuvlar, texnologiyalar va metodlarning qo‘llanishi juda muhimdir. Bu bolalar uchun o‘qitish jarayoni individual ehtiyojlarni hisobga olgan holda tashkil etilishi, ularning rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash va ta’lim jarayonini qiziqarli va samarali qilishga xizmat qilishi kerak. Rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bolalar uchun yakka o‘qitish dasturining asosiy maqsadi – har bir bolaga uning individual xususiyatlariga mos ravishda ta’lim berishdir. Bunda har bir bolaning o‘ziga xos ehtiyojlari va rivojlanish darajasi inobatga olinadi. Yakka o‘qitish metodlarining asosiy xususiyati shundaki, o‘quvchi bilan individual ravishda ishlanadi va uning o‘rganish jarayoni samarali, tushunarli va qiziqarli bo‘lishi ta’minlanadi. Tadqiqotlar rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bo‘lgan bolalarni o‘qitishning samarali yo‘llari va metodlari haqida keng ma’lumot beradi. Zamonaviy pedagogik yondoshuvlar, texnologiyalar va individual yondoshuvlarning bolalarning rivojlanishini qo‘llab-quvvatlashdagi roli juda katta. Yakka o‘qitish dasturlari, nutq terapiyasi, differensial ta’lim va ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirish bo‘yicha tadqiqotlar, maxsus ta’limda samarali natijalarga erishish uchun zarur vositalarni taqdim etadi. Rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bo‘lgan bolalarni ta’limda qo‘llaniladigan zamonaviy yondoshuvlar, ularga individual yondoshuvlar orqali o‘qish jarayonini samarali tashkil etishni ta’minlashga qaratilgan. Bu bolalar uchun yakka o‘qitish dasturini loyihalashtirishda zamonaviy pedagogik, psixologik va texnologik yondoshuvlar muhim ahamiyatga ega. Rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bolalar uchun differensial ta’lim yondoshuvi asosiy o‘qitish usuliga aylanadi. Bu yondoshuvda o‘qituvchi har bir bolaning o‘ziga xos ehtiyojlarini, imkoniyatlarini va rivojlanish darajasini hisobga olgan holda, individual o‘quv rejalarini ishlab chiqadi. Bolaning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash orqali o‘qitish jarayoni moslashtiriladi. Har bir bolaga individual o‘qish rejasi asosida o‘qish imkoniyatlarini taqdim etish. O‘quvchining o‘ziga bo‘lgan ishonchi oshadi, o‘rganish jarayoni yanada samarali bo‘ladi, chunki ularning ehtiyojlari to‘liq inobatga olinadi. Yakka o‘qitish dasturini loyihalashtirishda boshqaruvli ta’lim muhim rol o‘ynaydi. Boshqaruvli ta’limda o‘qituvchi o‘quvchilar bilan aniq va tartibli aloqalarni o‘rnatadi, darslar va mashqlarni qismlarga bo‘lib, har bir qadamni kuzatadi. O‘quvchi o‘z vaqtida va aniq vazifalar bilan ishlashini ta’minlash uchun har bir faoliyatni boshqarish zarur. O‘quvchilarga aniq va tushunarli vazifalar berish, o‘qish jarayonini tartibga solish va boshqarish. O‘quvchi har bir bosqichni aniqlik bilan o‘zlashtiradi, bu esa o‘quv jarayonining samaradorligini oshiradi. Zamonaviy texnologiyalar rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bolalar uchun ta’limni yanada qiziqarli va samarali qilishda katta rol o‘ynaydi. O‘qitish jarayonida mobil ilovalar, kompyuter o‘yinlari, multimedialar va interaktiv dasturlarni qo‘llash bolalar uchun o‘rganish jarayonini osonlashtiradi. Bu texnologiyalar vizual, eshitish va kinestetik o‘rgatish usullarini birlashtiradi, natijada o‘quvchi turli usullar orqali o‘rganadi. Bolalarning ta’lim jarayoniga qiziqishini oshirish, o‘rganish jarayonini texnologiyalar yordamida jonlantirish. O‘quvchilarning o‘rganishga bo‘lgan ishtiyoqi oshadi, ularning diqqatini saqlab turish va yangi bilimlarni o‘zlashtirish osonlashadi.

Nutq va ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirish rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bolalar uchun juda muhimdir. Nutq terapiyasi, ijtimoiy muloqot o‘yinlari, guruh faoliyatlari

25-Mart, 2025-yil

va boshqa metodlar orqali bolaning nutq va ijtimoiy ko‘nikmalari rivojlantiriladi. Yakka o‘qitish jarayonida bu ko‘nikmalarni rivojlantirishga alohida e‘tibor berilishi kerak. Rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bo‘lgan bolalar ko‘pincha sensorli muammolarga ega bo‘lishi mumkin. Sensorli pedagogika yondoshuvi orqali o‘qitish bolaga har xil sezgi organlari orqali (ko‘rish, eshitish, his qilish) yangi bilimlarni o‘zlashtirish imkoniyatini beradi. Bu yondoshuv orqali bolalar ko‘proq turli stimuli bilan tanishadilar va ularni o‘rganish jarayoniga jalb qiladi. Bolalarning ijtimoiy va emosional rivojlanishi, ayniqsa rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bo‘lgan o‘quvchilarda, ta’lim jarayonining muhim qismlaridan biridir. Emosional va ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirish uchun maxsus mashqlar va o‘yinlar orqali bolalarning o‘z his-tuyg‘ularini anglash va boshqarish qobiliyatini oshirish mumkin. Yakka o‘qitishda ijtimoiy faoliyatlarni va guruh ishlari o‘rganish jarayoniga kiritish, bolalarning o‘zaro muloqot qilishiga va ijtimoiy qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

XULOSA

Rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bolalarni yakka o‘qitish dasturini loyihalashtirishda zamonaviy pedagogik yondoshuvlar va texnologiyalar muhim ahamiyatga ega. Differensial ta’lim, interaktiv texnologiyalar, sensorli pedagogika, nutq va ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirish, ko‘p yo‘nalishli ta’lim kabi yondoshuvlar bolalar uchun o‘rganish jarayonini individual ehtiyojlarga moslashtiradi va samarali qilishga yordam beradi. Bu yondoshuvlar bolalarning o‘rganishga bo‘lgan ishtiyoqini oshiradi, shuningdek, ularning ijtimoiy va emosional rivojlanishini qo‘llab-quvvatlaydi. Rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bo‘lgan bolalarni yakka o‘qitish dasturini loyihalashtirishda zamonaviy pedagogik yondoshuvlar va metodlar muhim ahamiyatga ega. Bolalarning individual ehtiyojlarini hisobga olgan holda ta’lim jarayonini tashkil etish, ularning o‘rganish samaradorligini oshirishga yordam beradi. Differensial ta’lim, interaktiv texnologiyalarni qo‘llash, sensorli pedagogika va ko‘p yo‘nalishli ta’lim kabi zamonaviy yondoshuvlar bolalarning o‘ziga xos imkoniyatlarini maksimal darajada rivojlantirishga imkon yaratadi. Yakka o‘qitish dasturlarini loyihalashtirishda har bir bolaning o‘ziga xos rivojlanish xususiyatlarini inobatga olish, o‘qitish jarayonini individual va tizimli tarzda tashkil etish zarur. Nutq va ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirish, shuningdek, ijtimoiy va emosional jihatlariga e‘tibor qaratish, bolalar o‘rtasidagi ijtimoiy aloqalar va o‘zaro tushunishni yaxshilashga yordam beradi. Zamonaviy ta’lim texnologiyalari va interaktiv metodlar yordamida o‘quvchilarni o‘rganishga bo‘lgan qiziqishini oshirish, dars jarayonini samarali tashkil etish mumkin. Shuningdek, o‘qituvchi tomonidan o‘rnatilgan aniq va tizimli boshqaruv ta’limning muvaffaqiyatli amalga oshirilishini ta’minlaydi. Natijada, rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bo‘lgan bolalarning ta’limi individual ehtiyojlariga mos ravishda o‘tkazilganda, ularning umumiy rivojlanishi, o‘ziga bo‘lgan ishonchi va o‘rganishga bo‘lgan ishtiyoqi sezilarli darajada oshadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Davlatov, X. (2016). Maxsus ta'limda individual yondoshuv: O'zbekistonda maxsus ta'lim tizimi. Tashkent: O'qituvchi.
2. Karimov, R va Mirzaev, B. (2017). Rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bolalarni ta'limda qo'llaniladigan metodlar. Samarqand: Samarqand Davlat universiteti.
3. Ismailov, S. (2018). Bolalarning ijtimoiy va emosional rivojlanishini qo'llab-quvvatlash: Pedagogik yondoshuvlar. Toshkent: «Fan» nashriyoti.
4. Abduvalieva, M., & Rahimova, N. (2019). Maxsus ta'limda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
5. Tashkent, L. (2020). Differensial ta'lim va rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bolalar. Toshkent: Ta'lim.
6. O'rolov, M., & Qodirov, M. (2021). Maxsus ta'limda pedagogik texnologiyalar va metodik yondoshuvlar. Buxoro: Buxoro Davlat universiteti.
7. Bekmurodov, A. (2015). Rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bolalarni ta'limda qo'llashning zamonaviy yondoshuvlari. Farg'ona: Farg'ona Davlat universiteti.
8. Nazarov, A., & Mukhammadiev, K. (2019). O'zbekistonda maxsus ta'lim tizimida individual yondoshuvlar. Toshkent: O'zbek pedagogika jamiyati.
9. Mahmudova, D. (2020). Ta'limda interaktiv texnologiyalarni qo'llash: Maxsus ta'limda imkoniyatlar. Toshkent: Iqtisodiyot va ta'lim nashriyoti.
10. Fayzullaeva, N., & Murodov, S. (2018). Rivojlanishida mujassam nuqsonga ega bolalar uchun ta'limda zamonaviy texnologiyalar. Tashkent: O'qituvchi nashriyoti.